

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УГОДИ З ЄС У КОНТЕКСТІ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

IMPLEMENTATION OF THE EU AGREEMENT IN THE CONTEXT OF THE GREENING OF THE UKRAINIAN ECONOMY

Гахович Н.Г.

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу промислової політики,
Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України

Gakhovich Natalia

Ph.D., Senior Researcher,
Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

У статті автор досліджує концепцію «озеленення» економіки («зелена» економіка) як ключовий виклик сучасного розвитку суспільства, розбудова якої стала закономірним трендом розвитку багатьох розвинутих країн, навіть багатих на природні ресурси. Розглянуто існуючі нормативно-правові зобов'язання щодо виконання Україною вимог Угоди про асоціацію з ЄС у частині «озеленення» економіки. Визначено ключові завдання України для виконання Угоди з ЄС та запропоновано рекомендації для прискорення цього процесу, в основі яких автор обґрунтовує можливості впровадження державної політики, спрямованої на економічне піднесення відповідно до новітніх глобальних тенденцій сталого розвитку, а саме формування циркулярної економіки; розвитку високотехнологічних галузей і еко-промисловості; реформування дозвільної системи у сфері промислового забруднення; запровадження моніторингу «зелених» змін у промисловості.

Ключові слова: «озеленення» економіки, «зелена» промисловість, екологічні вимоги, інтеграція, вода, атмосфера, відходи, кліматичні зміни.

В статье автор исследует модель «озеленения» экономики («зеленая» экономика) как ключевой вызов современного развития общества, развитие которой стало закономерным трендом развития многих развитых стран, даже богатых природными ресурсами. Рассмотрены существующие нормативно-правовые обязательства по выполнению Украиной требований Соглашения об ассоциации с ЕС в части «озеленения» экономики. Определены ключевые задачи Украины для выполнения Соглашения с ЕС и предложены рекомендации для ускорения этого процесса, на основе которых автор обосновывает возможности внедрения государственной политики, направленной на экономический подъем в соответствии с новейшими глобальными тенденциями устойчивого развития, а именно формирования циркулярной экономики; развития высокотехнологических отраслей и эко-промышленности; реформирования разрешительной системы в сфере промышленного загрязнения; внедрения мониторинга «зеленых» изменений в промышленности.

Ключевые слова: «озеленение» экономики, «зеленая» промышленность, экологические требования, интеграция, вода, атмосфера, отходы, климатические изменения.

In the article the author investigates the greening model of the economy (green economy) as a key challenge of modern society development, the development of which has become a natural trend of development of many developed countries, even rich in natural resources. The purpose of the article is to investigate the implementation of the Agreement with the EU in the context of greening the economy of Ukraine, to identify the key tasks of Ukraine in implementation of the Agreement with the EU and to develop propositions on the implementation process acceleration. The focus of the modern global community is aimed at increasing the sustainability of the global economy while improving the social well-being of the population. Moreover, greening the economy is one of the top priorities of the agenda of many countries, the implementation of which is aimed at reducing the impact of negative externalities on the environment, decreasing the amount of waste and emissions at their places of localization. This problem solution will increase the economic employment of the population, stimulate the growth of incomes and jobs, and reduce the man-made impact on the environment. The research is based on general scientific methods like abstract logical,

induction and deduction, systems approach; expert assessments in determining the key tasks of Ukraine for the Association Agreement between the European Union and Ukraine implementation. The existing regulatory obligations regarding Ukraine's compliance with the Association Agreement with the EU in terms of greening the economy are considered. Ukraine's key tasks for the EU Agreement implementation are determined and the recommendations for the process acceleration are made. We substantiate the possibilities of public policy implementation aimed at economic recovery in accordance with the latest global trends of sustainable development, namely the formation of a circular economy; development of high-tech industries and eco-industries; reform of the permitting system in the field of industrial pollution; introduction of monitoring of green changes in industry.

Key words: greening of the economy, green industry, ecological requirements, integration, water, atmosphere, waste, climate change.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні у центрі уваги світової спільності знаходиться питання підвищення стійкості світової економіки з одночасним підвищенням соціального благополуччя населення. Загальноприйнятим є твердження, що сильна світова економіка є стійкою, лише якщо вона інтегрує економічне, соціальне та екологічне благополуччя. Причому модель «зеленого» зростання у глобальному вимірі стає першочерговим завданням у порядку денному багатьох країн, реалізація якого спрямована на стимулювання економічного зростання й розвиток підприємств та галузей промисловості, які орієнтовані на зниження негативних зовнішніх ефектів довкілля. Актуальним він є і для України, що закріплено в Указі Президента України № 722 від 30 вересня 2019 р. «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», де офіційно закріплена позиція України щодо досягнення Цілей сталого розвитку людства, де питання «озеленення» економіки є одним із першочергових завдань розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Існують численні вітчизняні і дуже багато зарубіжних досліджень, пов'язаних із проблемою «озеленення» економіки та «зеленої» промисловості. Особливо виділяються роботи таких авторів, як: Б. Буркинський Т. Галушкіна, З. Герасимчук, Б. Данилишин, П. Кругман, В. Реутов, А. Харічков, Є. Хлобистов, М. Хвесик, Л. Мусіна та ін. З погляду практичної реалізації моделі «зеленої» економіки в українському суспільстві дана проблематика недостатньо вивчена, що видно і з нормативно-правового забезпечення, і з наукових публікацій.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У науковій літературі відсутні комплексні дослідження щодо формування нової «зеленої» економіки, яка передбачає зростання ролі держави і міждержавних органів в економічному регулюванні, створенні умов для розвитку бізнесу на основі нових «зелених» технологій та екологізації індустріальних галузей господарства. До того ж вивчення можливостей

упровадження «зеленої» концепції для вітчизняного виробника дасть змогу скоріше адаптуватися до міжнародних екологічних вимог у процесі формування міжнародних виробничих мереж. Разом із тим в умовах посилення впливу інтеграційних процесів на розвиток міжнародної торгівлі та виробництва залишається недостатньо дослідженою проблема державного стимулювання фірм і галузей, які досягли вищого рівня ресурсоефективності та застосовують процеси більш чистого виробництва проміжної продукції, орієнтованої на потреби міжнародних виробничих мереж. Це і зумовлює актуальність дослідження екологічних аспектів у розвитку ланцюгів доданої вартості.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження імплементації Угоди з ЄС у контексті «озеленення» економіки України, визначення ключових завдань країни для виконання Угоди з ЄС та розроблення рекомендацій щодо прискорення цього процесу.

У роботі використані загальнонаукові методи: абстрактно-логічний, індукції та дедукції, системного підходу; структурно-функціонального аналізу; експертних оцінок під час визначення ключових завдань України для виконання Угоди з ЄС, а також принципи аналізу, об'єктивності та логічності, що передбачають об'єктивний аналіз явищ на основі наукового і критичного тлумачення різних джерел.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодні питання озеленення всіх сфер суспільного життя стають актуальнішими не тільки в Україні, а й у всьому світі. Сучасне суспільство стурбовано вирішенням питання, як підтримати розвиток економіки, мінімізуючи техногенне навантаження на довкілля. Вирішити це непросте завдання може дотримання таких принципів в організації глобального виробництва:

- відокремлення економічного зростання від використання природних ресурсів, зокрема у виробництві товарів та послуг (англ. – decoupling), особисто це стосується ефекту декаплінгу (decoupling), який визначає момент розмежування, роз'єднання, розділення, розрив зв'язку між економічним зростанням і зменшенням тиску на довкілля [1];

• створення більшої доданої вартості за меншого обсягу споживання вхідних ресурсів (англ. – doing more with less).

«Зелена» економіка – це економіка, спрямована на поліпшення добробуту і соціальної рівності за одночасного значного зменшення ризиків для довкілля та екологічного дефіциту (ЮНЕП) [1].

Головним чинником розпочатої трансформації існуючих моделей розвитку в бік упровадження засад «зеленої» економіки та «зеленого» зростання була, крім цих екологічних аспектів, неспроможність сучасних моделей урахувати наслідки складних причинно-наслідкових зв'язків між економічними активами та природним капіталом, забезпечити їх продуктивне використання та відтворення. Очікується, що запровадження «зеленої» економіки допоможе: підвищити продуктивність та конкурентоспроможність шляхом скорочення енергоспоживання та мінімізації обсягів утворених відходів; активізувати інноваційну діяльність та розвиток новітніх технологій; створити нові сектори економіки, нові ринки та нові робочі місця; підвищити доходи завдяки ефективному використанню ресурсів; зменшити ризики для економічного зростання та безпеки появи конфліктів, викликаних нестачею ресурсів.

Важливими передумовами структурних зрушень у бік «зелених» видів діяльності є екологізація промислового виробництва та розвиток пов'язаних із ним послуг, у тому числі послуг із доведення новітніх технологій до виробництва та ринку, вдосконалення виробничих процесів, консалтинг, впровадження стандартів, а також інновацій, спрямованих на захист довкілля.

Цю місію виконує «зелена» промисловість, яка, будучи складником «зеленої» економіки, також концентрується на екологізації процесів виробництва і споживання, але охоплює зобов'язання та дії, спрямовані на зниження впливу виробничих процесів і продукції на довкілля за рахунок більш ефективного використання ресурсів, відмови від токсичних речовин, заміни викопних видів палива відновлюваними джерелами енергії, поліпшення безпеки праці, взяття виробниками підвищеної відповідальності за деструктивний вплив на довкілля тощо.

«Зелена» промисловість охоплює підходи та інструменти, що забезпечують структурні зміни для переходу промисловості на сталі рейки: впровадження нових технологій та управлінських рішень для поліпшення одночасно екологічних та економічних результатів діяльності підприємств. (ЮНІДО) [3].

Досвід реалізації в країнах Європейського Союзу дорожньої карти руху до ресурсоефективної, конкурентної «зеленої» економіки свідчить про реальні можливості економії ресурсів, підвищення конкурентоздатності бізнесу, залучення додаткових джерел економічного зрос-

тання та створення робочих місць. Так, результати обстежень бізнес-компаній ЄС показують, що заходи з підвищення ресурсоефективності на всіх ланках ланцюга створення вартості можуть знизити потребу Європейського Союзу у сировинних ресурсах на 17–24% до 2030 р. порівняно з 2013 р. та підвищити ВВП країн ЄС майже на 3,9% завдяки створенню нових ринків та продуктів [4, с. 2].

Важливість «озеленення» економіки України посилюється і необхідністю виконання зобов'язань за Кіотським протоколом. Так, у ст. 360 вказується: «Сторони розвивають і зміцнюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації довгострокової мети сталого розвитку і «зеленої» економіки». Таким чином, по суті, закріплюється зобов'язання нашої держави щодо посилення природоохоронної діяльності на її території, що передбачає: поліпшення системи охорони здоров'я; збереження природних ресурсів; підвищення економічної та природоохоронної ефективності; інтеграцію екологічної політики в інші сфери політики держави; підвищення рівня виробництва завдяки сучасним технологіям. Це є ґрунтовним доводом на користь задіяння додаткових, «зелених», джерел зростання економіки держави.

У сучасних умовах задіяння додаткових джерел зростання ВВП хоча б на один відсоток та зменшення ресурсо- й енергоємності ВВП удвічі є надзвичайно важливим. Досягнення таких показників потребує запровадження економічних стимулів для економії енергетичних та первинних матеріальних ресурсів, упровадження сучасних методів управління відходами для мінімізації обсягів відходів та перетворення їх на ресурси, поширення екологічних інновацій та екологічно безпечних ресурсоефективних технологій для розвитку «зеленого» бізнесу. Водночас це виставляє посилені вимоги до обліку споживання ресурсів на рівні економіки країни, її регіонів, галузей та окремих виробництв.

Сьогодні важливість здійснення регулюючих заходів для «озеленення» економіки проголошено на глобальному рівні та закріплено в міжнародних угодах щодо регулювання важливих складників людської діяльності. Офіційно політика «зеленої» економіки прийнята ОЕСР у 2009 р. як стратегічний напрям розвитку («Стратегія «зеленого» зростання ОЕСР»). До числа найбільш значущих документів відносяться Цілі сталого розвитку, які адаптовані на національному рівні в багатьох країнах, зокрема і в Україні, у 2016 р. Перш за все це стосується Цілі сталого розвитку № 9 «Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеосяжній і стійкій індустріалізації та інноваціям», що є ключовою для мандата ЮНІДО. Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722 від 30.09.2019, Україна зобов'язується забезпе-

чити дотримання, зокрема, дев'ятої цілі щодо створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям [5]. Також прийняті Генеральною Асамблеєю ООН «Дорожня карта та стратегія ресурсоефективної «зеленої економіки» Європи» і «Дорожня карта низьковуглецевого «зеленого» зростання» для країн Азії та Тихого океану [6].

Україна не залишилася осторонь процесу побудови «зеленої» економіки і в 2012 р. приєдналася до «зеленої» платформи» ЮНІДО. На зустрічі експертів із вимірювання «зеленого» зростання, що відбулася 16 червня 2014 р. у Києві, було погоджено, що система показників «зеленого» зростання ОЕСР повинна орієнтувати на перетворення країни на ресурсоефективну, самодостатню та безпечну для життя населення економіку, рекомендовано розробити комплексну систему показників статистичної та відомчої звітності з усуненням розривів по відсутніх даних, а також дорожню карту її формування за участю широкого кола зацікавлених учасників із різних організацій. Це надало поштовх роботі декількох груп українських експертів [7]. Водночас Україна є активним учасником робіт зі систематизації великого масиву екологічних даних у рамках проекту «Спільна система екологічної інформації Європейського інструменту сусідства і партнерства» (ССЕІ ЄІСП), що підтримується ресурсами ЄЕК ООН та Європейського агентства з охорони навколишнього середовища [8]. Проведений 10–11 березня 2015 р. у Штаб-квартирі ОЕСР у Парижі (Франція) семінар-дискусія для учасників із країн Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії був присвячений координації дій із формування показників «зеленого» зростання та екологічної інформації в регіоні та отримання вигід від їх синергії. Співставлення показників «зеленого» зростання ОЕСР та екологічних показників системи ССЕІ довело необхідність узгодження керівних принципів і стандартів формування досить широкого кола показників із метою кращого озброєння політиків і громадськості якісними даними та ефективного управління процесами «зеленої» трансформації [9].

Окремої уваги заслуговує підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Євросоюзом у 2014 р. та взяття Україною зобов'язань щодо поступового впровадження енергетичних та екологічних стандартів ЄС, що націлено на «озеленення» української економіки.

Водночас реальне впровадження ухвалених в Угоді принципів викликає багато проблемних питань для учасників українського соціуму, зокрема механізм екологічної відповідальності, передбачений Директивою 2004/35/ЄС, який потребує детального аналізу шляхів упровадження в Україні. До того ж упровадження європейських стандартів у сфері ресурсозбереження, охорони навколишнього природного середовища, надрокористування, систем еко-

логічного управління та екологічних критеріїв до товарів та послуг дасть можливість вітчизняному товаровиробнику поліпшити екологічні аспекти виробництва і продукції та рівень конкурентоздатності на світовому ринку.

Співпраця між Україною та Європейським Союзом у рамках Угоди відіграє визначальну роль для успіху реформ екологічного врядування, яка вимагає докорінних змін у підходах до планування політики.

Стосовно екологічних положень, які визначені в Угоді про асоціацію, базовий екологічний складник Угоди відображено у Главі 6 Угоди «Навколишнє природне середовище». Але також питання докільця підіймається і в інших главах, які присвячено енергетиці, сільському господарству, торгівлі, де визначено галузеві зобов'язання. І саме ці зобов'язання більшою мірою спрямовані на співпрацю між Україною та ЄС, у тому числі щодо розвитку управлінської сфери з питань охорони довкілля. Окрім того, до кожної глави Угоди про асоціацію передбачено додатки. У контексті «озеленення» економіки таким додатком є ХХХ додаток, який складається з 26-ти директив і трьох регламентів, до яких Україна повинна наблизити своє екологічне законодавство. І директиви, і регламенти поділені на вісім тематичних сфер, які можна умовно розділити на дві групи: горизонтальні директиви та регламенти (для України тільки директиви, за яких необхідно адаптувати українське законодавство) та тематичні, так звані директиви, які присвячені конкретним питанням охорони довкілля, наприклад щодо атмосферного повітря, управління відходами і ресурсами.

Аналізуючи положення Додатку ХХХ до Угоди, відзначаємо такі зобов'язання щодо необхідності внесення змін в українське законодавство за положенням 26-ти директив та трьох регламентів ЄС у таких секторах, як: управління довкіллям та інтеграція екологічної політики в інші галузеві політики; якість атмосферного повітря, управління відходами та ресурсами; якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище, охорону природи, промислове забруднення та техногенні загрози, зміни клімату та захист озонового шару.

Проте значну частину завдань у сфері визначення оцінки впливу на довкілля Україною вже виконано. Так, у 2017 р. в рамках виконання цих зобов'язань тривала робота щодо ухвалення та розгляду Верховною Радою горизонтального законодавства. На початок 2017 р. прийнято Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», що дає можливість утілити прогресивну, оновлену та проєвропейську модель оцінки впливу на довкілля відповідно до вимог Директиви 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище (кодифікація). Важливим кроком стало ухвалення Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» № 2354 від 20.03.2018, який ура-

ховує вимоги Протоколу про Стратегічну екологічну оцінку, а також Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище. З початку 2019 р. Верховна Рада підтримала законопроект «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», а з квітня він набув чинності. Цей Закон має інтегрувати в усі сфери економіки й повсякдення життя українців екологічні стандарти, діючі в країнах ЄС. Цілі Стратегії державної екологічної політики України відповідають середньостроковим пріоритетам дій уряду та передбачають низку практичних заходів, які має здійснити Україна до 2030 р. для «озеленення» економіки та переходу до стандартів, діючих у країнах ЄС. Йдеться про екологічну просвіту, сталий розвиток природно-ресурсного потенціалу України, інтеграцію екологічної політики в процес прийняття рішень соціально-економічного розвитку, а також удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Водночас більш проблемним є досягнення імплементації в горизонтальних напрямках, зокрема:

Якість води та управління водними ресурсами

На виконання норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів до управління водними ресурсами за басейновим принципом» прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 18 травня 2017 р. № 336 «Про затвердження Порядку розроблення плану управління річковим басейном». Верховною Радою прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» № 2047-VIII, який імплементує окремі положення Директиви 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, та Директиви 91/271/ЄЕС про очистку міських стічних вод. Належне виконання Закону потребує низки підзаконних актів, зокрема правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення та порядку визначення розміру плати, що справляється за понад нормативні скиди стічних вод до систем централізованого водовідведення; порядку повторного використання очищених стічних вод та осаду за умови дотримання нормативів гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин, які на разі знаходяться на стадії доопрацювання. У рамках співробітництва в галузі охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер 7 червня 2017 р. Верховною Радою України прийнято Закон «Про ратифікацію договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво в галузі охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер». Це перший транскордонний басейновий договір, спрямований на розвиток партнерства між державами щодо запровадження інтегрованого управління водними ресурсами.

Управління відходами

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р схвалено Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 р., положення якої визначили цілі та принципи політики у цій сфері відповідно до зобов'язань України за Угодою про асоціацію. Стратегія має на меті впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівнях, зменшення обсягів утворення відходів шляхом збільшення обсягу їх переробки та повторного використання. Стратегія передбачає створення до 2030 р. 800 нових потужностей із переробки вторинної сировини, утилізації та компостування біовідходів, зменшення загального обсягу захоронення побутових відходів з 95% до 30%, мінімізацію загального обсягу відходів, що захороняються, з 50% до 35%, а також створення мережі з 50 регіональних полігонів, які відповідатимуть вимогам 31-ї Директиви ЄС [10]. Нині здійснюється робота над розробленням Національного плану дій щодо управління відходами. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження національного переліку відходів» доопрацьовується з урахуванням пропозицій центральних органів виконавчої влади. Презентовано електронний сервіс esotara.gov.ua, який включає інтерактивну мапу сміттєзвалищ України та мобільний додаток із функцією онлайн-сповіщення про виявлені сміттєзвалища.

Охорона природи

Верховною Радою прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони тваринного світу», яким, зокрема, передбачено запровадження у травні-червні в місцях масового розмноження та вирощування потомства тваринами оголошення органами самоврядування «сезонів тиші», посилення охорони середовищ існування тварин в об'єктах природно-заповідного фонду, заборону використання для добування тварин електротуку, петель, самоловів, самострілів. Також Верховною Радою прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації європейських екологічних норм про охорону середовища рідкісних видів тварин і рослин», метою якого є захист від знищення середовища перебування (зростання) видів тваринного та рослинного світу, занесених до Червоної книги України. На виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат Верховною Радою прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів», який забороняє рубки лісу в пралісах, вводить адміністративну відповідальність за знищення та пошкодження пралісів. Розроблено проєкти нормативно-правових актів щодо внесення змін до законів України «Про Червону книгу України», «Про природно-заповідний

фонд України», «Про екологічну мережу України». Визначено 271 об'єкт Смарагдової мережі Європи в Україні для збереження рідкісних та зникаючих природних оселищ, видів флори і фауни, у тому числі птахів, у межах усіх об'єктів, що підлягають збереженню за Бернською конвенцією. Розроблено законопроект «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори». Проведено аналіз списку видів птахів, наведених у додатках I, II, III до Директиви 2009/147/ЄС «Про захист диких птахів», щодо наявності цих видів на території України та характеру їх перебування, а також включення цих видів до Червоної книги на основі наявних наукових даних.

Промислове забруднення та промислові загрози

8 листопада 2017 р. прийнято Розпорядження КМУ № 796-р «Про Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок», який спрямовано на поступове та неухильне скорочення викидів діоксиду сірки (SO₂), оксидів азоту (NO_x) та речовин у вигляді суспендованих твердих частинок від великих спалювальних установок, загальна номінальна теплова потужність яких становить 50 МВт і більше. Також прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 616-р «Про схвалення Концепції реформування державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища України».

Зміна клімату та захист озонового шару

Першим кроком у напрямі реалізації Україною Паризької угоди стало затвердження Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р., метою якої є вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку держави, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2017 р. № 878-р затверджено план заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р. Розроблено проект закону України «Про системи моніторингу, верифікації та звітності щодо викидів парникових газів» (відповідно до Директиви 2003/87/ЄС «Про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства») та проект Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 р.

Для дотримання міжнародних зобов'язань, узятих після набрання чинності для України Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, імплементації положення Регламенту ЄС № 2037/2000 «Про речовини, що руйнують озоновий шар» та положення Регламенту ЄС № 842/2006 «Про деякі фторо-

вані парникові гази» продовжується робота над проектом закону України «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази». Озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази використовуються в Україні як спінювачі, розчинники та охолоджувачі у виробництві будівельних матеріалів, оборонній промисловості, атомній промисловості, авіації, медицині, автомобільній промисловості тощо. Оскільки виробництво цих речовин у країні відсутнє, імпорт, використання та знешкодження таких речовин, а також товарів, що їх містять, потребують урегулювання на законодавчому рівні.

Якість атмосферного повітря

Сьогодні розпочато роботу з удосконалення порядку розміщення постів спостережень за якістю повітря за вимогами директиви 2008/50/ЄС та Директиви 2004/107/ЄС. Триває робота над розробленням проектів розпорядження КМУ «Про державну систему моніторингу повітря». Прийнято наказ МВСУ «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу за вмістом миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних речовин в атмосферному повітрі». Потрібно внести зміни до проекту закону України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» (№ 9253 від 01.11.2018) щодо чітко прописаного механізму розподілу гілок влади для вирішення проблеми відповідального власника системи моніторингу якості атмосферного повітря, прийняття та реалізації Закону України «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази».

Окремої уваги потребує встановлення у національному законодавстві України концептуальних засад екологічної відповідальності, передбачених Директивою 2004/35/ЄС. Одним з інструментів, спрямованих на забезпечення «озеленення» економіки, є екологічна відповідальність, правові рамки якої визначено Директивою 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» від 21 квітня 2004 р.

Упровадження механізму екологічної відповідальності в Україні потребуватиме вирішення низки питань правового, інституційного та організаційного характеру, а саме: переорієнтація відповідальності на відновлення довкілля, а не лише на покарання забруднювача; пріоритет ужиття запобіжних і відновлюваних заходів особою, яка заподіяла шкоду довкіллю, та покриття нею витрат на проведення цих заходів; запровадження прямої (об'єктивної) відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю; визначення обсягу екологічної шкоди з огляду на вартість заходів, необхідних для відновлення природних ресурсів до вихідного стану, та на основі аналізу еквівалентних ресурсів; встановлення правового механізму екологічної відповідальності

за попередження та ліквідацію наслідків шкоди, завданої довкіллю, на рівні закону. На рівні підзаконних нормативно-правових актів дозволити конкретизацію положень закону технічного, а не концептуального характеру.

Отже, вищенаведене дає змогу стверджувати, що сьогодні процес імплементації норм і стандартів Європейського Союзу в наше законодавство вже відбувається. Проте цей процес не може бути простим копіюванням закладених а європейських директивах норм, адже українські реалії вимагають їх тонкого налаштування до специфіки української економіки.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, питання імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС у частині «озеленення» економіки вимагає, перш за все, потужних інституційних реформ, які б, своєю чергою, сприяли впровадженню екологічно орієнтованих, так званих «зелених» технологій у всі господарські процеси на локальному рівні економічних відносин. У цілому це вимагає не лише реформування та оновлення системи нормативно-правового забезпечення екологічної діяльності всіх суб'єктів суспільних відносин, а й реформування інститутів та органів державного, регіонального контролю над станом навколишнього природного середовища та ефективності використання природних ресурсів.

Окрім того, вирішення багатьох проблем їх функціонування лежить у площині модернізації матеріально-технічної бази як суб'єктів господарювання, що чинять негативний вплив на навколишнє природне середовище, так і суб'єктів, зобов'язаних фіксувати та усувати такий вплив, а також здійснювати контроль над дотриманням чинного екологічного законодавства.

Іншим перспективним та цивілізованим напрямом вирішення екологічних проблем нашої держави та виконання нею умов Угоди про асоціацію є формування екологічної свідомості українського суспільства, зокрема, розроблення та впровадження наскрізного екологічного компонента у сфері освіти, а також створення доступу суспільства у цілому й окремих зацікавлених суб'єктів та громадян до масиву екологічної інформації, що також створює можливість для децентралізації процесів прийняття рішень у сфері захисту навколишнього середовища шляхом залучення до даних процесів представників громад та неурядових організацій.

У підсумку можемо сказати, що на сучасному етапі основою успішного розвитку країн є впровадження державної політики, спрямованої на економічне піднесення відповідно до новітніх глобальних тенденцій сталого розвитку, а саме до моделі «зеленої» економіки, й в Україні вже розпочався процес «озеленення» економіки, який базується на чіткій системі індикаторів, що оцінюють розвиток збалансованого споживання та виробництва, «зелених» кредитних ліній та інвестицій у «зелені» проекти.

Перспективними механізмами прискорення «озеленення» економіки в контексті імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС є: реструктуризація енергетичної системи і скорочення викидів парникових газів; формування циркулярної економіки; розвиток високотехнологічних галузей і екопромисловості; реформування дозвільної системи у сфері промислового забруднення; сприяння випуску органічної та екопродукції; запровадження моніторингу «зелених» змін у промисловості на основі визначених завдань з адаптації ЦСР в Україні та індикаторів «зеленого зростання» ОЕСР.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Промислова політика посткризової економіки : колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук Л.В. Дейнеко. Київ : Ін-т екон. та прогноз. НАНУ, 2014. 316 с.
2. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. *UNEP*. URL : <http://www.unep.org> (дата звернення: 11.11.2019).
3. UNIDO Green Industry Initiative for Sustainable Industrial Development. Vienna : UNIDO, October 2011. P. 8. URL : <http://www.unido.org> (дата звернення: 12.11.2019).
4. Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe : Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels : European Commission. 02.7.2014. URL : http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:50edd1fd-01ec-11e4-831f-01aa75ed71a1.0001.01/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 11.11.2019).
5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-2982> (дата звернення: 12.11.2019).
6. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию. Август 2002 г. A/CONF.199/20. URL : https://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf (дата звернення: 12.11.2019).
7. Вимірювання «зеленого» зростання в Україні: концепції, системи індикаторів, досвід формування та перспективи застосування : монографія / Т.К. Кваша та ін. ; за заг. ред. Л.А. Мусіної. Київ : УкрІНТЕІ, 2015. 279 с.
8. Updated analysis on the production and sharing of United Nations Economic Commission for Europe core environmental indicators by countries of South-Eastern and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia. *UNECE*. URL : http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.33/2014/mtg2/ECE.CEP.CES.GE.1.2014.8_E.pdf (дата звернення: 10.11.2019).

9. Риприх Р., Туроу К. Картирование экологических показателей ЕЭК ООН и показателей «зеленого» роста ОЭСР и их потоков данных : информационный документ. *Региональный семинар для стран Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии*, Париж (Франция), 10–11 марта 2015 г.

10. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року : Розпорядження КМУ від 8 листопада 2017 р. № 820-р. URL : <http://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250431699> (дата звернення: 13.11.2019).

REFERENCES:

1. Deineko L.V. (ed.) (2014) *Promyslova polityka postkryzovoi ekonomiky* [Industrial Policy of the Post-Crisis Economy]. Kyiv : In-t ekon. ta prohnouzuv. NANU. (in Ukrainian)

2. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. *UNEP*. Available at: <http://www.unep.org> (accessed 11.11.2019).

3. UNIDO (2011) *UNIDO Green Industry Initiative for Sustainable Industrial Development*. Vienna: UNIDO, p. 8. Available at: <http://www.unido.org> (accessed 12.11.2019).

4. European Commission (2014) *Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe*: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels. Available at: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:50edd1fd-01ec-11e4-831f-01aa75ed71a1.0001.01/DOC_1&format=PDF (accessed 11.11.2019).

5. *Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku* [On the Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030] Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30 veresnia 2019 r. #722/2019. Prezydent Ukrainy. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-2982> (accessed 12.11.2019) (in Ukrainian)

6. Organizatsiya ob"edinennykh natsiy (2002) *Plan vypolneniya resheniy Vsemirnoy vstrechi na vysshem urovne po ustoychivomu razvitiyu* [Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development.]. A/CONF.199/20. Available at: https://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf (accessed 12.11.2019) (in Russian)

7. Kvasha T.K., Musinoy L.A. (2015) *Vymiriuvannia zelenoho zrostannia v Ukraini: kontseptsii, systemy indyikatoriv, dosvid formuvannia ta perspektyvy zastosuvannia* [Measuring Green Growth in Ukraine: Concepts, Indicator Systems, Formation Experience and Prospects]. Kyiv: UkrINTEI. (in Ukrainian)

8. UNECE *Updated analysis on the production and sharing of United Nations Economic Commission for Europe core environmental indicators by countries of South-Eastern and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia*. Available at: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/cecl/ces/ge.33/2014/mtg2/ECE.CEP.CES.GE.1.2014.8_E.pdf (accessed 10.11.2019).

9. Riprih R., Turou K. (2015) *Kartirovanie ekologicheskikh pokazateley EEK OON i pokazateley «zelenogo» rosta OESR i ikh potokov dannyykh* [Mapping UNECE environmental indicators and OECD green growth indicators and their data flows]. Proceedings of the *Regional'nyy seminar dlya stran Vostochnoy Evropy, Kavkaza i Tsentral'noy Azii* (France, Paris, March 10–11, 2015) (in Russian)

10. *Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii upravlinnia vidkhodamy v Ukraini do 2030 roku* [On approval of the National Waste Management Strategy in Ukraine until 2030] Rozporiadzhennia KМУ vid 8 lystopada 2017 r. #820-r Uriadovyi portal. Available at: <http://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250431699> (accessed 13.11.2019) (in Ukrainian)